

BIBLIOTECILE ȘI ELITELE

Vlad POHILĂ

Cînd se pare că s-au epuizat, iată, toate subiectele majore demne de a fi abordate în editorialele unei reviste de specialitate, tocmai atunci mai „răsare” o temă capabilă de a ne pune pe gînduri, așadar, bună pentru a fi desfășurată și într-un articol de fond. De data aceasta, imbold, poate chiar sursă de inspirație, ne-a servit o conferință a dnei conf. univ. dr. Lidia Kulikovski, prelegere ținută astă toamnă la Sediul Central al BM și care a provocat un interes nedisimulat, drept dovadă stînd și transformarea unui monolog într-un viu dialog. Subiectul, atît de incitant, abordat de dna L. Kulikovski, și pe care am dori să-l desfășurăm în continuare din punctul de vedere al mesajului revistei noastre, se referea la elite, la rolul lor în propășirea societății, a culturii, în primul rînd. În alineatele următoare, noi, firește, vom căuta prisma necesară pentru a vedea și a prezenta relația bibliotecilor (respectiv, a bibliotecarilor) cu elitele.

Pentru o garanție maximă a percepției, am căutat mai întîi, în dicționare de tipul DEX, semnificația cuvîntului *elită*. Ca să vezi: există numeroase definiții pentru acest substantiv, în genere, cunoscut; oricum, destul de des și corect utilizat de cei mai mulți vorbitori ai limbii române (și) de la noi. Reproducem, în continuare – pentru cei care nu au apucat să deschidă încă vreun dicționar explicativ, enciclopedic ori de specialitate, al limbii române, la pagina cuvenită – o definiție ce ni s-a părut mai cuprinzătoare: „*Elită*, plural: *elite*, s. f. *Grup de persoane care reprezintă ceea ce este mai bun, mai valoros, mai ales într-o comunitate, o societate etc. Ceea ce este mai bun, mai*

*demn de a fi ales. Loc. adj. De elită = ales, deosebit, distins. – Din fr. **élite**.”* Pot fi găsite și alte definiții, în genere similare, căci în ele accentul se pune pe *calitatea, valoarea*, chiar *superioritatea persoanei ce face parte din elită*, sau a faptei săvîrșite de respectiva persoană. Sînt date și sinonime grăitoare: „*cremă*”, „*floare*”, „*frunte*”, „*spumă*” etc. [*a societății*].

În percepția majorității, din elită fac parte, în primul rînd, oamenii de creație: scriitorii, artiștii de teatru și cinema, pictorii și sculptorii, cîntăreții și compozitorii etc., mai nou – așa-numiții „oameni ai show-biz”-ului. Li se alătură jurnaliștii, sportivii, cercetătorii, savanții, cadrele didactice superioare, apoi și politicienii. Lista poate fi cu ușurință continuată, dar și cu categoriile enumerate face dovada unei comunități destul de numeroase, oricum, infinit mai numeroasă decît era acum vreo trei decenii, ca să nu mai zicem de un secol-două în urmă, cînd elitele formau o minoritate în genere greu tangibilă. Acum, desigur, lucrurile, s-au schimbat masiv, inclusiv în sensul „tangibilității” reprezentanților elitei.

Activitatea bibliotecilor, a celor naționale și din rețeaua BM „B.P. Hasdeu”, este gîndită, structurată, proiectată astfel, încît implică tangențe extrem de dese ale bibliotecarilor și ale reprezentanților elitei – culturale, științifice, politice ș.a.m.d. Apariția „oamenilor de elită” în biblioteci este, în general, dorită, așteptată, uneori, cu suflul la gură. Adesea, „elitiștii” sînt pe post de invitați speciali, pentru a conferi diferitelor programe și manifestări un plus de farmec, datorită interesului general de care se bu-

cură personalitățile notorii. Ei sînt primiți la bibliotecă obligatoriu „în casa cea mare”, adică, așa cum se cuvine să fie tratați cei mai dragi, cei mai așteptați și mai importanți oaspeți. Ei sînt rugați să facă înscrieri ale prezenței lor în bibliotecă – în *Cărțile oaspeților de onoare*, în *Cărțile de impresii*; să lase dedicații pe cărțile personale (dar, și pe cărți străine) – ca amintire despre vizitele respective, devenite uneori istorice. Iar aceste înscrieri, de foarte multe ori (la Biblioteca Municipală – obligatoriu, o dată la cinci ani), sînt adunate și înveșnicite în volume tematice intitulate, de regulă, *Cărți cu dedicații din colecția bibliotecii...* (urmează denumirea bibliotecii sau numele patronului ei spiritual).

În linii mari, relațiile bibliotecilor cu reprezentanții elitelor sînt armonioase, de foarte multe ori – cordiale, sincer amicale. Este adevărat că o persoană reductibilă, prin prezența sa, întărită de o conferință, un discurs, un dialog cu cititorii, o donație de carte, o expoziție, un minispectacol etc. – face cinste unei instituții bibliotecare. Mai simplu spus, în termeni actuali – omul de elită face un mare bine utilizatorilor unei biblioteci și, în egală măsură, face bine imaginii bibliotecii. Dar nu mai puțin adevărat este și faptul că aceeași persoană de elită beneficiază sau poate profita din plin de chiar cea mai modestă găzduire la bibliotecă: în condițiile în care cărțile sînt scumpe, multe – și greu accesibile, un scriitor prezent la o întâlnire cu utilizatorii unei biblioteci, cu certitudine își adaugă noi admiratori sau, cel puțin, astfel apar în calea lui noi persoane-potențiali cititori ai lucrărilor sale din trecut, din prezent și din viitor. Care, la rîndul lor, dacă „au prins gust” de creația acestui autor, vor stimula și interesul altora. De la 50 de spectatori aflați la vernisajul unui pictor, organizat în holul unei biblioteci, află despre eveniment cel puțin alți 50, iar de la aceștia – încă vreo 50 și tot așa. Recitalurile unor artiști sau cîn-

tăreți, talentul, comportamentul și chiar vestimentația artiștilor, de regulă, sînt cele mai discutate, așadar, și cele mai popularizate – în cazul dat, prin intermediul bibliotecii. Dacă relația dintre o bibliotecă (a se citi: echipa de bibliotecari și cititorii ei) și un reprezentant al elitei, invitat, se consolidează, ea capătă o anumită ritmicitate. Și dacă respectiva persoană e o personalitate în domeniu – grație acestei conlucrări – poate deveni mai ușor, mai sigur, vedetă și a unei cărți elaborată de instituția bibliotecară. Inclusiv, vedetă a unei biobibliografii, ceea ce contează enorm, *in crescendo*, în condițiile în care tot mai multă lume înțelege rostul și valoarea acestor cărți de vizită – specifice, în stilul inconfundabil al științei bibliologice – ale unor personalități cu merite deosebite în vreun domeniu al literaturii, artei, culturii, științei etc.

Vizitele unor persoane celebre („de elită”) la bibliotecă nu mai e o raritate, cum era cîndva, să zicem, cu 25-30 de ani în urmă. Dimpotrivă chiar, am zice: conform unor estimări personale, mai bine de jumătate din manifestările nonprofesionale (de strictă specializare) de la bibliotecă se desfășoară cu implicarea oamenilor de artă, cultură, știință. Poate fi observată și o concurență, dacă nu o discretă „bătălie”, între biblioteci (între bibliotecare), pentru atragerea la manifestări a anumitor „vedete”, cu priză deosebită la public. Venirea lor la bibliotecă generează nu numai un viu interes, dar și un surplus de emoții, uneori – chiar și o vîlvă excesivă: „Ah, trebuie să vină marele poet X!”, „Vai, a acceptat, în fine, să participe la o întâlnire artista Y!”, „Ce tablouri am putut vedea la vernisajul, recent, al maestrului Z, expuse în premieră în holul bibliotecii noastre!” ș.a.m.d. De cele mai multe ori, oamenii de elită îndreptățesc așteptările bibliotecarilor, ale utilizatorilor inclusiv. Există însă, probabil, și excepții. Nu am tras de limbă pe nimeni, am încercat doar – în ultimii vreo doi-trei

ani – să aflu, să culeg, la câteva biblioteci (în cam o treime din câte fac parte din rețeaua „Hasdeu”) niște aprecieri ale impresiei pe care o poate lăsa o prelegere, un recital, o „întîlnire de suflet”, un vernisaj etc. – cu participarea unor „elitiști” de la noi. Spre sincera mea bucurie, am putut contabiliza impresii în genere bune, de multe ori – chiar exaltate. Cîteodată, însă – la limita aprecierii favorabile. Am putut afla – și țin să consemnez „pentru posteritate!” – că bibliotecarele noastre (unele!) au și niște ierarhii pentru „invitații de elită”, niște gradări însoțite de curioase „titlaturi”, oricît de convenționale. Cei mai mulți oaspeți din tagma elitelor, care trec mai des sau mai rar pragul bibliotecilor, beneficiază de calificative gen „admirabil”, „om de aur”, „o plăcere să-l vezi și să-l auzi”, „bravo”, „nu am cuvinte să-l caracterizez” etc. Alți invitați, din aceeași categorie, sînt calificați drept „oameni de treabă”, „oameni normali”, „da, destul de plăcuți”. Există însă și reprezentanți ai elitei ce au lăsat impresia de „greu abordabili” („Doamne, pînă a găsit o oră să vină la biblioteca noastră!...”), „oameni reci”, „distanți”, „nu știu de ce grăbiți”, „nu prea amabili cu noi [cu bibliotecarii, poate și cu publicul]”. Formează o minoritate – dar cu certitudine există! – și unii indivizi „elitiști” ce au lăsat impresia de „orgolioși”, „fandosiți”, „aroganți”, persoane care „își umflă prețul” – posibil ca o aluzie la remunerare, din partea bibliotecii, pentru a onora invitația pe care i-au făcut-o.

Nu este, în rîndurile de mai sus, o caracterizare a relației dintre bibliotecile noastre și elita basarabeană; cu atît mai puțin nu veți găsi în acest text o radiografiere a celor care sînt sau pretind a fi reprezentanți ai elitei, ai cremei, ai aleșilor societății noastre. Este adevărat: problema elitelor m-a interesat mai întotdeauna, cu deosebire de cînd am citit – acum vreo două decenii – un studiu fundamental consacrat rolului cu totul aparte, hărăzit,

poate chiar de Cel de Sus, elitelor. Conform autorului acestei cărți (cu regret, îmi scapă acum numele lui), elitele decid totul în istorie și în societate. Mai apoi, am citit cărți, studii, articole, ale căror autori nuanțau cumva lucrurile.

Cu totul recent, am dat de un interviu cu celebrul regizor de teatru și film din Polonia, Krzysztof Zanussi. Un interviu acordat unui ziar (și portal) din Bureatia – o republică din Siberia, de la acea parte de sud a Rusiei, unde imperiul țarilor se mărginește cu imperiul lui Genghis-Han, cu Mongolia adică. Invitat fiind într-o provincie uitată de Dumnezeu, marele artist polon a mers numaidecît, chiar dacă acolo iarna își întinde aripile deja în octombrie (20-25 sub zero). Și a mers tocmai pe la mijlocul acestei luni, pentru a face repetiții, avanpremiera și premiera cu spectacolul *Neînțelegerea* („Le malentendu”), de laureatul Premiului Nobel Albert Camus. Menționăm că în spectacolul din Siberia al lui K. Zanussi nu sînt antrenate celebrități ale scenei ruse, ci... niște tineri actori bureați, adică vorbitori de limba mongolă. În interviul de care amintisem, regizorul de la Varșovia spune că a găsit ușor un limbaj comun cu acești artiști; îi laudă, fără a evita să facă și unele obiecții ca, de ex.: „*În artă, în atitudinea față de muncă și creație au mai rămas multe elemente specifice regimului sovietic. Am simțit acest lucru și în teatrul Dvs. – unor li se pare că totul e simplu, e «foaie verde». În realitate, însă, [pentru a face artă] trebuie să fii ghidat de o mare dorință și să lupți...*” Respingînd categoric, ca străine și chiar primejdioase artei autentice, „gusturile maselor (= mulțimii, gloatei)” și goana după „a fi în vogă”, în continuare K. Zanussi se confesează într-un chip surprinzător – pentru mine, dar, la sigur, și pentru alții: „*Vreau să fac apel la elită. Elita poate fi creată, formată, pe orice segment social. Nu este adevărat că un strungar, bunăoară, nu poate fi de elită. Și o*

femeie de casă poate fi de elită. **Doar elita o formează acei oameni care își asumă o răspundere.** Elita e o abordare anumită, fermă, a vieții. Este atitudinea față de societate, nu situația pe care o ai în comunitate. Și acei oameni [care își asumă o răspundere] îmi par mai interesanți, mai valoroși, pentru că ei influențează lumea. Pe când ceilalți, nu fac decât să meargă în urma elitei, ia așa, ca o «gloată mișcătoare». **Tocmai de aceea este foarte important să creăm și să ocrotim elita. [...] Destinul unui popor depinde de elită: dacă ea nu există, poporul nu se poate apăra de unul singur.** Dacă însă elita există și are o legătura strânsă cu poporul, atunci societatea dăinuiește.” Rugat de reporterul din Bureația să dea cititorilor un sfat cum să devii parte a elitei, K. Zanussi explică ce ar fi necesar pentru aceasta: „Trebuie să cauți mereu modalități de a crește lăuntric, de a deveni astfel mai puternic. Dacă omul e de acord cu el însuși, dacă îi place, îi convine totul așa cum este în jurul său, șansa este pierdută. Este necesar să vezi mereu un pas înainte în dezvoltarea spiritului tău. Cine înțelege aceasta, nu va merge cu mulțimea. Pe când cei leneși cad de acord cu tot ce-i înconjoară și preferă să se identifice cu mulțimea. Astfel se produce scăderea potențialului uman [...]” (Sublinierile ne aparțin. Alte amănunte, în limba rusă, persoanele interesate le pot afla aici: http://www.infpol.ru/news/2025/173990.php? sphrase_id=5295).

Nu întâmplător l-am citat atât de amplu pe înțeleptul polon (de altfel, specialitatea de bază a acestui om de elită cinematografică, teatrală, filozofică etc. este... fizica). Am făcut-o pentru că, atunci când am citit în premieră acest interviu, am avut o senzație de bucurie. Și una de mândrie. Pentru că, „în accepția lui Zanussi”, noi avem

numeroși oameni cu adevărat de elită – înfinit mai mult decât fandosiții de care amintisem mai sus. Ori decât unii „elitiști autoproclamați” – există la noi și așa ceva, un fel de sectari ai intelectualității basarabene, adăpați generos cu granturi, proiecte, burse, onorarii de la furnizori ce raționează despre cultură și despre popor tocmai invers decât extrem de talentatul artist, dar și excelentul om și patriot Krzysztof Zanussi. Reprezentanți ai veritabilei elite avem! – și nu puțini, slavă Domnului – și printre lucrătorii din rețeaua BM „B.P. Hasdeu”. Doar bibliotecarii noștri își asumă o mare, poate și unică responsabilitate: de a contribui la informarea concetățenilor, la culturalizarea lor, la întărirea spiritului uman... Aceasta ar fi cea mai scurtă definiție a elitismului din bibliotecile noastre. Aveți cumva îndoieli? Recitați fragmentele din dialogul reprodus ceva mai sus.

Mă bucur că – cine știe! – am făcut încă o mică descoperire în experiența-mi gazetărească. Nu-mi rămîne decât să-mi închei scrierea cu un îndemn: dragi colegi din biblioteci, iubiți, menajați, invitați la manifestări vedetele noastre literar-artistice, științifice, politice, sportive... Creați-le toate condițiile ca să se simtă bine, minunat chiar, în bibliotecă, printre lucrătorii și utilizatorii ei – adeseori cheia succesului muncii Dvs. se găsește în asemenea abordare, în stabilirea și menținerea unei relații frumoase și trainice cu diferiți invitați de onoare. Totuși, nu uitați că în fiecare dintre Dvs., stimați colegi din Echipa „Hasdeu”, din alte biblioteci gemene, se află un destoinic reprezentant al elitei culturale, intelectuale, profesionale basarabene. Contează foarte mult să conștientizăm acest dat și să facem tot posibilul pentru a-l menține continuu la cote apreciable.